

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-11\(40\)-70-83](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-11(40)-70-83)

УДК 37.017

Зварич Ганна Володимирівна,

заступник начальника управління освіти і науки
Тернопільської обласної державної адміністрації.
Тернопіль, Україна.

Науковий керівник, І. Л. Сіданіч.

avzvarych@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНІТОРИНГУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Важливим показником якості освітніх послуг у навчальному закладі є рівень професійної діяльності його викладачів. У статті досліджуються теоретичні та практичні засади визначення інструментів моніторингу якості професійної діяльності викладачів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Проаналізовано критерії та показники, що мають застосовуватися при організації процедури моніторингу. Розглянуто сутнісні риси та особливості ефективних інструментів моніторингу діяльності викладачів. Розроблена особистісна типологія ставлення викладачів до педагогічної діяльності. В ній проінтегрований комплекс професійно-особистісних інваріантів, які містять такі важливі показники: творчу активність, ініціативність, відповідальне ставлення до виконання професійних завдань, прагнення до самостійності, розумові властивості (творчий пошук спирається на творчий інтелект), мотиваційні (зокрема, творчі інтереси та потреби), вольові тощо.

Серед типів педагогів, визначених за рівнем активно-позитивного ставлення до професійної діяльності, виділимо такі: негативний тип – найнижчий, деструктивний, який несе заперечення конструктивних цінностей професії; пасивний – дещо вищий тип, він, на відміну від негативного, стверджує конструктивні цінності професії, але робить це дуже пасивно; виконавський – ще більш розвинений, який активно стверджує конструктивні цінності педагогічної діяльності, але робить це без творчого підходу; виконавсько-творчий – зрілий рівень активно-позитивного ставлення особистості до педагогічної діяльності, при якому проявляться не тільки активність, а й творчий підхід та ініціатива; творчий – найвищий тип розвитку особистості педагога-професіонала з високим рівнем активності та творчого підходу.

Запропоновані критерії та типологія педагогів було покладено в основу методики, призначеної для проведення моніторингу якості професійної діяльності освітян.

Ключові слова: моніторинг освітнього процесу; якість; професійна діяльність; вчитель; творче мислення; активність.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Проблема моніторингу якості освітніх послуг дуже актуальна для освіти. Особливо важливим показником якості освітніх послуг у навчальному закладі є професійна діяльність його викладачів. Моніторинг будь-якого процесу можливий за певними показниками, що слугуватимуть індикаторами, за якими працюватимуть відповідні інструменти моніторингу та експертизи (Див. [4]). Отже, для успішного моніторингу треба визначити ці показники та індикатори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість належного рівня викладацької діяльності у процесі моніторингу і управління якістю шкільної освіти та зв'язок цих показників із контекстом державної освітньої політики проаналізовано у працях О. Савченко [3], О. Сорокіна [5], С. Татарченкової [6]. Вважаємо, що найбільш фундаментальне визначення показників якості сучасної освіти знайшло відображення у тезі Президента НАПН України В. Кременя про те, що освіта повинна готувати демократичну, знанієву, інноваційну людину з інноваційним типом мислення, культури, діяльності; самодостатню особистість, здатну ефективно жити і діяти у глобалізованому середовищі [2, с. 4–5]. У цих словах закладена загальна канва для визначення базових критеріїв ефективності освітнього середовища.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – аналіз теоретичних і практичних передумов моніторингу якості педагогічної діяльності викладачів середніх шкіл та обґрунтування принципів його ефективності.

До першочергових **завдань** дослідження належать: 1) побудова системи об'єктивних критеріїв оцінювання й моніторингу ефективності діяльності педагогів; 2) подальша конкретизація принципів та інструментів моніторингу їхньої професійної діяльності.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Філософськими і теоретичними принципами, на яких має ґрунтуватися моніторинг освітньої діяльності, на нашу думку, є вихідні

завдання освіти про підготовку демократичної, знанієвої, інноваційної людини, визначені В. Кременем. Виходячи з цих принципів, ми в одній з наших статей запропонували систему конкретних показників якості освітнього процесу [1]. Серед критеріїв і показників якості освіти, зокрема, зазначимо два взаємопов'язані структурно-функціональні блоки:

1. Професійна підготовленість та готовність педагогічного складу до інноваційної діяльності. До цього критерію входять такі показники: володіння професійними знаннями й навичками; творчий підхід до професії, постійне оновлення методичного інструментарію; інноваційне системне мислення тощо.

2. Інноваційність змісту та форм організації освітнього процесу у ЗЗСО, коли акцент переноситься з навчання, як трансляції інформації за принципом вертикальних стосунків «учитель – учень», де школяр є пасивним засвоювачем знань, на новий вимір діяльності, в якій дитина – співавтор освітньо-пізнавальної діяльності. Відповідно, в освітньому процесі реалізуються методи, форми і засоби розвитку креативності, інноваційності і творчого мислення школярів [1, с. 50; 53], [7, с. 169–170].

Очевидно, що перший блок неможливий без другого та навпаки, інноваційний характер змісту та форм організації освітнього процесу вимагає високого професіоналізму та готовності до інноваційної діяльності педагогів закладу.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У процесі дослідження використовувались теоретичні методи – вивчення, аналіз, систематизація та узагальнення наукової і методичної літератури, в якій висвітлено комплекс зазначених освітньо-наукових проблем; застосовувався метод системного аналізу складових ефективної педагогічної діяльності; вивчалися специфічні типологічні поведінкові особливості вчителів тощо.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Кожна із охарактеризованих вище груп показників якості освіти вимагає своїх інструментів вимірювання. Ми створили інструмент вимірювання одного з найскладніших аспектів освітнього процесу – рівня професіоналізму та готовності до інноваційної діяльності викладацького складу школи. Для цього треба виробити показники й критерії діяльності педагогів і перетворити їх у емпіричні індикатори, за допомогою яких можна вимірювати рівень активно-позитивного ставлення до професійної викладацької діяльності. Крім цього, необхідно розробити особистісну типологію ставлення викладачів до педагогічної діяльності. Така

типологія має інтегрувати комплекс особистісних інваріантів, що включатимуть такі якості, без яких інноваційна діяльність і здатність вчителя до оновлення методичного інструментарію неможливі – творчу активність, інноваційне мислення, ініціативність, відповідальне ставлення до виконання професійних завдань, прагнення до самостійності тощо, – так й інші якості, пов’язані з ними структурно-функціональними та системно-ієрархічними відносинами. Серед них треба назвати розумові властивості (творчий пошук спирається на творчий інтелект), мотиваційні (тяжіння до творчого пошуку визначається, зокрема, творчими інтересами та потребами), вольові тощо.

Вивчення типологічних проявів поведінки особистості дозволяє встановити інтегральні характеристики особистості викладача, в яких різні якості і компоненти психологічної структури виступають у єдності. За допомогою типології дослідник отримує нагоду визначити орієнтовні системні показники педагога, що дає змогу виробити конгруентні щодо неї уявлення про її специфічні риси, а також розробити психологічні рекомендації стосовно заходів зі створення для неї оптимальних умов професійної діяльності. Крім того, застосовувати до людей такі методи керівництва, які враховують їхні особистісні якості.

Особистість проявляється у переживаннях, думках, поведінці, вчинках, діях. В ній розкриваються прагнення, інтереси, ідеали – все багатство внутрішнього і зовнішнього життя людини. Особистість людини індивідуальна і неповторна. Проте, для вирішення практичних питань потрібно її типологізувати.

Типологія особистості викладача в залежності від рівня активно-позитивного ставлення до педагогічної діяльності.

Побудуємо власну типологію особистості професіонала-педагога в залежності від рівня активно-позитивного ставлення до інноваційної педагогічної праці. Серед типів педагогів, визначених за рівнем активно-позитивного ставлення до професійної діяльності, зазначимо такі: *негативний тип* – найнижчий, деструктивний, який несе заперечення конструктивних цінностей цієї сфери діяльності; *пасивний* – більш розвинений тип, він, на відміну від негативного, стверджує конструктивні цінності цієї сфери діяльності, але робить це недостатньо активно; *виконавський* – ще більш розвинений, який активно стверджує конструктивні цінності педагогічної діяльності, але робить це без творчого підходу; *виконавсько-творчий* – зрілий рівень активно-позитивного ставлення особистості до педагогічної діяльності, який проявляє не тільки активність, але й творчий підхід та ініціативу; *творчий*

– найвищий тип розвитку особистості педагога-професіонала з високим рівнем активності і творчого підходу.

На основі типології розроблена методика, призначена для проведення експертного опитування серед колег, педагогів-практиків, шкільних психологів і соціальних педагогів з метою отримання психолого-педагогічних характеристик викладачів згідно з типологією, за якими велось тривале спостереження у процесі їхньої активної професійної діяльності.

З метою статистичного аналізу кожному з отриманих особистісних типів привласнюється певний числовий коефіцієнт, величина якого залежить від рівня ставлення до педагогічної діяльності. Діапазон привласнюваних коефіцієнтів – 1–5, що відповідає ступеню зрілості активно-позитивного ставлення до викладацької праці як компоненту якості освітнього процесу у ЗЗСО. Негативний тип – 1 бал, пасивний – 2, виконавський – 3, виконавсько-творчий – 4, творчий – 5. На підставі коефіцієнтів можна визначати не тільки особистісну професійну зрілість педагога, а й визначати як розподіл типів особистості педагогів, так і середній рівень активно-позитивного ставлення до педагогічної діяльності всього педагогічного колективу.

У якості критеріїв для визначення типів активно-позитивного ставлення до педагогічної діяльності використовується рівень розвитку таких важливих підструктур особистості викладача:

1) *особистісно-вольова*, до якої відносяться трудова активність, самоконтроль, ініціативність, самостійність, сумлінність в праці, дисциплінованість; автономність поведінки, що базується на власних ресурсах людини (здатність ставити і розв'язувати завдання, не чекаючи керівних вказівок);

2) *інтелектуально-пізнавальна*, що включає пізнавальну активність і мисленнєву діяльність;

3) *операційно-технічна*, що охоплює формування та застосування знань, навичок і вмій, а також якість, складність і проблемність виконуваних педагогічних завдань. Мова йде про професійно значущі навички і вміння педагога;

4) *потрібно-мотиваційна* (інтереси, схильності, потреби, мотиви).

Розкриємо ці підструктури.

Особистісно-вольова підструктура.

Має 4 рівні прояву. *Високий*. Викладач відрізняється високою активністю, самостійністю, ретельністю, відповідальністю; у постійному контролі і примусі з боку керівників не має потреби; активно прагне підвищити рівень своїх знань і удосконалювати майстерність. Проявляє високу автономність поведінки.

Вище середнього. Викладач сумлінний у праці, у деяких випадках (але не завжди) виявляє ініціативу, прагне підвищити рівень своїх знань і умінь, дисциплінований; іноді здатен проявити автономність поведінки.

Середній. Викладач недостатньо ініціативний, хоча і сумлінний у роботі; не починає самостійних дій, поки не отримає відповідних вказівок; виконує професійні обов'язки старанно, але в роботі керується правилом «від» і «до»; прагне підвищити свої професійні знання і уміння; дисциплінований; проявляє невисоку автономність у поведінці.

Низький. Викладач справляється з професійними завданнями в тому випадку, якщо його постійно контролювати, відноситься до них байдуже, не виявляючи старання, постійно має потребу у підштовхуванні; до підвищення рівня знань і майстерності не прагне; часто виконує свої обов'язки несумлінно; легко підпадає під вплив «негативних» лідерів або сам стає ним, може негативно впливати на соціально-психологічний клімат колективу.

Операційно-технічна підструктура особистості.

Ступінь формування у педагогів професійних знань, умінь та навичок підрозділяється на чотири рівні – наслідувального виконання, адекватного виконання (ці два нижчих рівня об'єднуються у репродуктивну стадію), вибірково-аналогового виконання, творчого виконання (ці два вищих рівня об'єднуються продуктивною стадією).

Репродуктивна стадія включає два підрівні:

1. Наслідувального виконання (викладачі не самостійно, під постійним контролем своїх керівників, виконуючи їх вказівки, практично застосовують педагогічні знання, вміння і навички у своїй професійній діяльності). Для фахівців з наслідувальним рівнем виконання характерна орієнтація на стандартну діяльність відповідно до зовнішніх приписів, інструкцій, коли відповідальність, як внутрішня парадигма діяльності та форма її контролю, замінюється «зовнішньою» відповідальністю.

2. Адекватного виконання (викладачі самостійно та автономно застосовують відпрацьовані раніше під керівництвом своїх наставників прийоми і дії в умовах, адекватних тим, в яких вони раніше відпрацьовувалися).

Продуктивна стадія має два рівні:

3. Вибірково-аналогового виконання (викладачі самостійно вибирають з декількох раніше засвоєних ними педагогічних прийомів і дій найдоцільніші для застосування, аналогічних досвіду їх минулої навчальної та дослідницької діяльності, імпровізують у застосуванні прийомів).

4. Творчого виконання (викладачі самостійно знаходять нові проблемні зони, нові види інноваційної викладацької діяльності та

вирішують проблеми на основі перебудови, трансформації й рекомбінації старих знань, вмінь та навичок, або самостійного аналізу із залученням не тільки раніше вивчених способів вирішення проблем, виконання прийомів і дій, а також самостійного створення додаткових педагогічних інноваційних рішень, прийомів і дій).

Рівні розвитку інтелектуально-пізнавальної сфери:

1) творче мислення (вчитель часто проявляє винахідливість, інтелектуальну продуктивність, оригінальність і гнучкість у виборі педагогічних методів, розв'язанні педагогічних проблем, прагне піти від заданого шаблону і знайти оригінальне рішення педагогічної задачі, що нерідко йому вдається);

2) репродуктивно-варіативне (педагог вносить часткову зміну в стереотипні методи викладання і виховання, пропонує варіанти у задану програму дій);

3) репродуктивно-стандартне (точне копіювання стереотипів, заданих педагогічних методів, схем, правил тощо).

Потрібно-мотиваційна підструктура (інтереси, потреби, мотиви).

Рівні розвитку.

Високий. Педагог постійно демонструє активно-позитивне ставлення до вивчення нових інноваційних методів навчання та виховання, високу і стійку активність у втіленні інноваційних методів на практиці. Це проявляється в тому, що він старанно і охоче вивчає відповідну науково-фахову літературу. Любить викладати, пояснювати, а також проявляє власну ініціативу у пошуках поповнення інформації про творчість в навчанні і вихованні (читає спеціальну літературу, що виходить за межі стереотипних фахових знань, бере участь у роботі відповідних методичних об'єднань та спільнот, проявляє потребу багато займатися за цим напрямом самостійно, приділяючи йому багато часу і уваги: пише творчі наукові роботи, вивчає науково-педагогічну літературу і передовий досвід, активно ділиться своїм досвідом).

Середній. Освітянин лише в окремих ситуаціях виявляє інтерес до інноваційних методів та педагогічної творчості, якщо йому підкаже керівництво і колеги, проте цей інтерес не є визначальним у сфері його життєвих і професійних орієнтацій. Потреба в інноваціях не відзначається великою стійкістю й глибиною, не займає вагомої долі часу і уваги. Прояви його мотивації здебільшого обмежуються прагматичною доцільністю (виробничою потребою мати публікації, проявляти науково-викладацьку активність) і вимогами професійної діяльності, і лише зрідка виходять поза ці межі. Педагог старанно дотримується стандартних методів навчання і виховання, дотримуючись у своїх інтересах формулою «від» і «до».

Низький. Потреби як у творчо-інноваційній, так і у стандартній професійній діяльності педагог не виявляє. Інтерес до педагогічної творчості й взагалі до педагогічної діяльності та пов'язаних з цим аспектів не спостерігається, викладач часто-густо проявляє негативізм до цієї сфери; при виконанні відповідних функцій на роботі демонструє пасивність і несумлінність, не має потреби і мотивації у цій діяльності.

На основі системної інтеграції та синтезу вищенаведених психологічних якостей складемо професійно значиму типологію особистості педагога.

Типологія педагогів.

Освітян-педагогів можна розділити на 5 типів.

Перший тип – творчий. Педагог відрізняється високою активністю, самостійністю, ретельністю в роботі; у постійному контролі і примусі не має потреби; активно прагне підвищити рівень своїх знань та удосконалювати майстерність в своїй галузі; виявляє високу цікавість до психолого-педагогічних наук, вивчення нового досвіду і нових психолого-педагогічних методів та методик; вирішує фахові педагогічні задачі, як правило, на високому рівні, виявляючи при цьому новаторство, оригінальність, гнучкість і винахідливість; прагне відійти від шаблону і знайти оригінальне вирішення педагогічної задачі, що нерідко йому вдається; виходить у своїх пізнаннях і компетенціях за межі стандартного набору професійних вмінь та знань; здатний самостійно вибрати найбільш доцільні знання і прийоми діяльності з раніше засвоєних, а також аналізувати і використовувати їх для роботи у нових умовах; відшукувати та застосовувати додаткові прийоми і дії, самостійно й суттєво перебудовувати їх, створювати нові педагогічні ідеї та прийоми.

Другий тип – виконавчо-творчий. Педагог сумлінний в роботі, виявляє ініціативу, прагне підвищити рівень своїх знань і умінь, цікавиться своєю науково-педагогічною галуззю, дисциплінований; виконує роботу на високому або задовільному рівні; здатний самостійно вибрати з раніше засвоєних знань і навичок найбільш доцільні для застосування в умовах, аналогічних минулому досвідові; вносить часткові зміни в зразок, варіанти у програму діяльності, не пропонуючи при цьому принципово нових, оригінальних ідей.

Третій тип – виконавчий. Освітянин недостатньо ініціативний, хоча і сумлінний у роботі; не починає самостійних дій, поки не одержить відповідних вказівок; виконує професійні завдання старанно, але в роботі керується правилом «від» і «до»; прагне підвищити свої знання і трудові уміння; дисциплінований; розумова діяльність носить головним чином стандартний характер (точне відтворення стандартних методів, заданих схем і правил діяльності тощо); у професійній діяльності здатний

здійснювати професійні прийоми та знання переважно за раніше засвоєним шаблоном чи у ситуаціях, з якими вже зіштовхувався, або спосіб дії в яких пояснений старшим керівником; при виконанні завдань у нестандартних ситуаціях відчуває великі утруднення.

Четвертий тип – пасивний. Педагог загалом справляється з професійними завданнями, але відноиться до них байдуже, не виявляючи старання, постійно має потребу в підштовхуванні; до підвищення рівня знань і майстерності не прагне; іноді виконує завдання несумлінно.

П'ятий тип – негативний. Освітнянин працює погано і не прагне підвищити рівень своїх знань та удосконалити майстерність; в професії до усього байдужий; часто не виконує професійні завдання; нерідко порушує трудову дисципліну, має потребу у постійному контролі; на соціально-психологічний клімат колективу впливає негативно.

З метою застосування типології викладачів для визначення та моніторингу конкретних індивідуальних і соціально-групових показників педагогічної професійної діяльності, ми розробили «Лист експертної оцінки викладача для експертів» (наведений нижче).

Лист експертної оцінки викладача для експертів

Прізвище _____ Ім'я _____ По-батькові _____

Заклад _____ Місто/село/ _____ Пед. стаж _____

ІНСТРУКЦІЯ

Педагогічну діяльність викладачів можна розділити на 5 типів. *Перший тип – творчий.* (Далі додається розкрита вище стисла характеристика типу, яку ми, за браком місця, не повторюємо).

Другий тип – виконавчо-творчий. (Див. вище).

Третій тип – виконавчий. (Див. вище).

Четвертий тип – пасивний. (Див. вище).

П'ятий тип – негативний. (Див. вище).

БЛАНК МЕТОДИКИ

Прохання оцінити, до якого з перерахованих типів відноситься кожний з ваших колег – викладачів та вчених. Для цього визначте, будь ласка, напроти прізвища хрестик «+» у графу, що відповідає типові.

Установа (підрозділ) _____

ПІБ викладача (якщо для підвищення якості опитування потрібна анонімність, то цей пункт видаляється) _____

ПІВ учня	Типи	1-й тип – творчий	2-й тип – виконавчо-творчий	3-й тип – виконавчий	4-й тип – пасивний	5-й тип – негативний
		1	2	3	4	5

Розподіл професійно значущих типів особистості педагогів.

Ми отримали узагальнені психологічні портрети 495 шкільних педагогів. Згідно з результатами дослідження, розподіл викладачів у відповідності до типології: творчий тип – 10,4%, виконавчо-творчий – 17,5%, виконавчий – 34,1%, пасивний – 26,3%, негативний – 11,7%.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

1. Важливим інструментом для моніторингу діяльності викладачів є типологія особистості педагогів, яка нараховує п'ять типів: творчий, виконавчо-творчий, виконавчий, пасивний, негативний.

2. У загальній виборці домінують конструктивні типи – виконавчо-творчий, творчий та виконавчий, які разом складають 62%, доля неконструктивних – пасивного та негативного – значно менша – 38%.

Перспективи подальших досліджень. До перспектив дослідження входить типологізація з метою моніторингу проявів іншого важливого суб'єкта освітнього процесу – школярів.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Г. Зварич, «Критерії моніторингу освітнього процесу та досвід управління його якістю у християнській школі для дівчат», *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць*, Вип. 9(38), 208 с., с. 49–62, 2019. (Серія «Педагогічні науки»).
- [2] В. Г. Кремень, «Яку людину має готувати освіта: на чому слід зосередити увагу, модернізуючи освітню діяльність», *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 5, с. 4–7, 2006.
- [3] О. Я. Савченко, «Управління якістю шкільної освіти у контексті державної освітньої політики», на наук.-практ. конф. *Моделі інноваційного розвитку школи* (м. Київ, 25–30 жовт. 2009 р.). Київ, Україна: Арт Економі, 2010, с. 15–31.

- [4] Ф. С. Сафуанов, «Гуманитарная экспертология: актуальные проблемы и перспективы». *Экспертиза в социальном мире: от знания к деятельности*. Москва, Россия: Смысл, 2006, с. 51–62.
- [5] О. А. Сорокин, «Гуманитарная экспертиза в системе образования». *Биоэтика и гуманитарная экспертиза: проблемы гномики, психологии, виртуалистики*. Москва, Россия: ИФ РАН, 2008, с. 180–195.
- [6] С. С. Татарченкова, «Педагогическая экспертиза как фактор совершенствования профессиональной компетентности учителя», дис. канд. наук. Санкт-Петербург, Россия, 1997, 229 с.
- [7] А. Н. Тубельский, *Экспертиза инновационной школы. Инновационное движение в российском школьном образовании*; Э. Днепров, А. Каспаржака, А. Пинского, Ред. Москва, Россия: Парсифаль, 1997, с. 158–179.

THEORETICAL AND PRACTICAL BASES OF DETERMINING MONITORING INSTRUMENTS OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF TEACHERS OF SECONDARY SCHOOL

Anna Zvarych,

Head deputy of the Department of Education and Science
Ternopil Regional State Administration.

Ternopil, Ukraine.

Scientific supervisor, I. L. Sedanich.

avzvarych@gmail.com

Abstract. An important indicator of the quality of educational services in an educational institution is the level of professional activity of its teachers. The article explores the theoretical and practical foundations of determining of tools for monitoring the quality of professional activity of high school teachers. The criteria and indicators that should be applied when organizing the monitoring procedure are analyzed. The essential features of effective tools for monitoring the activities of teachers are considered. A personal typology of the attitude of teachers to pedagogical activity is developed. When creating the typology, a whole complex of professionally-personal behavior invariants was integrated.

Among them are such important indicators: creative activity, initiative, responsible attitude to the fulfillment of professional tasks, the desire for independence, mental qualities (creative search is based on creative intelligence), motivational indicators (including creative interests and needs), will qualities and others. Among them can be called the negative type, which is the lowest and destructive, carrying the denial of the constructive values of the profession; a passive type – this is a higher type,

which, in contrast to the negative type, affirms the constructive values of the profession, but does it passive; the performing type is even higher; he actively approves the constructive values of pedagogical activity, but does so without a creative approach; performing-creative type, it reflects a mature level of an active-positive attitude of a person to pedagogical activity, when not only activity is manifested, but also a creative approach and initiative; creative type, which is inherent in the highest level of personality development of a professional teacher; he shows a high level of activity and creativity.

These criteria and typology were the basis of the methods designed to monitor the professional activities of teachers.

Key words: monitoring the educational process; the quality; teacher; professional activity; creative thinking; activity.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ МОНИТОРИНГА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Зварыч Анна Владимировна,

заместитель начальника управления образования и науки
Тернопольской обласной государственной администрации.
Тернополь, Украина.

Научный руководитель И. Л. Сиданич.

avzvarych@gmail.com

Аннотация. Важным показателем качества образовательных услуг в учебном учреждении является уровень профессиональной деятельности его преподавателей. В статье исследуются теоретические и практические основы определения инструментов мониторинга качества профессиональной деятельности преподавателей средней школы. Проанализированы критерии и показатели, которые должны применяться при организации процедуры мониторинга. Рассмотрены существенные черты и особенности эффективных инструментов мониторинга деятельности преподавателей. Разработана личностная типология отношения преподавателей к педагогической деятельности. При создании типологии был проинтегрирован комплекс профессионально-личностных инвариантов поведения. Среди них выделены такие важные показатели: творческая активность, инициативность, ответственное отношение к выполнению профессиональных задач, стремление к самостоятельности, умственные

качества (творческий поиск опирается на творческий интеллект), мотивационные показатели (в частности, творческие интересы и потребности), волевые и др. Мы выделили несколько типов педагогов по уровню активно-положительного отношения к профессиональной деятельности. Среди них могут быть названы: негативный тип, который является самым низким и деструктивным, несущим отрицание конструктивных ценностей профессии; пассивный – более высокий тип, который, в отличие от негативного, утверждает конструктивные ценности профессии, но делает это пассивно; исполнительский тип – еще более высокий, он активно утверждает конструктивные ценности педагогической деятельности, однако делает это без творческого подхода; исполнительно-творческий тип отражает зрелый уровень активно-положительного отношения личности к педагогической деятельности, когда проявляются не только активность, но и творческий подход и инициатива; творческий тип – высший уровень развития личности педагога-профессионала с высоким уровнем активности и творческого подхода.

Эти критерии и типология были положены в основу методики, предназначенной для проведения мониторинга профессиональной деятельности учителей.

Ключевые слова: мониторинг образовательного процесса; качество; профессиональная деятельность; учитель; творческое мышление; активность.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] H. Zvarych, «Kryterii monitorynhu osvithnoho protsesu ta dosvid upravlinnia yoho yakistiu u khrystyianskii shkoli dlia divchat», *Visnyk pisliadyplomnoi osvity: zb. nauk. prats, Vyp. 9(38)*, 208 s., s. 49–62, 2019. (Seriiia «Pedahohichni nauky»).
- [2] V. H. Kremen, «Iaku liudynu maie hotuvaty osvita: na chomu slid zoseredyty uvahu, modernizovuiuchy osvitniu diialnist», *Dyrektor shkoly, litsei, himnazii*, № 5, s. 4–7, 2006.
- [3] O. Ya. Savchenko, «Upravlinnia yakistiu shkilnoi osvity u konteksti derzhavnoi osvitnoi polityky», *na nauk.-prakt. konf. Modeli innovatsiinoho rozvytku shkoly (m. Kyiv, 25–30 zhovt. 2009 r.)*. Kyiv, Ukraina: Art Ekonomi, 2010, s. 15–31.
- [4] F. S. Safuanov, «Gumanitarnaya ekspertologiya: aktual'nye problemy i perspektivy». *Ekspertiza v social'nom mire: ot znaniya k deyatel'nosti*. Moskva, Rossiya: Smysl, 2006, s. 51–62.

- [5] O. A. Sorokin, «Gumanitarnaya ekspertiza v sisteme obrazovaniya». Bioetika i gumanitarnaya ekspertiza: problemy gnomiki, psihologii, virtualistiki. Moskva, Rossiya: IF RAN, 2008, s. 180–195.
- [6] S. S. Tatarchenkova, «Pedagogicheskaya ekspertiza kak faktor sovershenstvovaniya professional'noj kompetentnosti uchitelya», dis. kand. nauk. Sankt-Peterburg, Rossiya, 1997, 229 s.
- [7] A. N. Tubel'skij, Ekspertiza innovacionnoj shkoly. Innovacionnoe dvizhenie v rossijskom shkol'nom obrazovanii; E. Dneprova, A. Kasparzhaka, A. Pinskogo, Red. Moskva, Rossiya: Parsifal', 1997, s. 158–179.

*Стаття надійшла
до редакції 10 лютого 2020 року*